
FƏRRUX RÜSTƏMOV
*ADPU-nun İbtidai təhsil fakültəsinin dekanı,
Pedaqoji elmlər doktoru, professor,
Əməkdar elm xadimi*

ABDULLA ŞAİQ NÜMUNƏ MƏKTƏBİ

1918-ci ilin may ayının 28-də Azərbaycan xalqının həyatında çox mühüm bir hadisə baş verdi. Şərqdə ilk müstəqil, demokratik, parlamentli Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranması haqqında İstiqlal Bəyannaməsi elan edildi. Cəmi 23 ay fəaliyyət göstərən Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökuməti iqtisadi, siyasi, hərbi sahədə olduğu kimi təhsil sahəsində də çox mühüm işlərə imza atdı. Azərbaycan dili dövlət dili elan edildikdən sonra məktəblərin milliləşdirilməsinə başlandı. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətinin 1918-ci il 28 avqust tarixli qərarına əsasən, bütün ibtidai tədris müəssisələrində təhsil şagirdlərin ana dilində aparılmalı, dövlət dili olan Azərbaycan dilinin tədrisi isə məcburi surətdə həyata keçirilməli, ali, ibtidai və orta tədris müəssisələrində isə dərslər dövlət dilində aparılmalı idi. Azərbaycan dilini bilməyən şagirdlər üçün 3-cü və 4-cü siniflərdə Azərbaycan dili şöbələ-

---

ri açılmalı və burada Azərbaycan dili elə intensiv tədris olunmalı idi ki, iki ildən sonra həmin şagirdlər artıq bu dildə təhsillərini davam etdirə bilsinlər. İbtidai məktəblərdə təlimin ana dilində təşkilində ciddi problemlər yox idi. Belə ki, seminariya məzunlarının və qısa müddətli kursları bitirənlərin hesabına ibtidai məktəbi müəllimlə təmin etmək mümkün idi. Əsas məsələ orta məktəblərin milliləşdirilməsi və ana dilli yeni orta məktəblərin yaradılması ilə bağlı idi. 1919-cu ilin əvvəllərində respublika ərazisində 23 dövlət orta təhsil müəssisəsi vardı ki, onlardan da 6-sı kişi, 4-ü qadın gimnaziyası, 5-i realni məktəb, 3-ü müəllimlər seminariyası, 3-ü "Müqəddəs Nina" qız məktəbi, politexnik məktəb və kommersiya məktəbi idi. Bu məktəblərin hamısında təlim rus dilində aparılırdı.

XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda təlimin ana dilində aparıldığı milli məktəb yox idi. Ana dili o dövrün orta təhsil ocağı sayılan realni məktəblərdə həftədə bir-iki dəfə keçirilir və məcburi olmayan fənn hesab olunurdu. Realni məktəbdə ana dili müəllimi türk dilinin tədrisinə qoyulan qadağalara qarşı çıxanda rus dili müəllimi ona kəskin etiraz edərək demişdi: "Rica edirəm, türk lisanı müəlliminin bu etirazı protokola yazılsın, o, bir kərə anlasın ki, Rusiya məmləkətində yaşayır və Rusiyada yaşa-

---

yan hər bir millət rus qanunlarına tabe olmalı, bo-
yun əyməlidir” – deyir.

Azərbaycan Milli hökuməti 28 avqust 1918- ci
il tarixli qərarına əsasən bütün məktəblərdə türk di-
linin (Azərbaycan) məcburi tədrisi qanunlaşdırıldı,
məktəblərin milliləşdirilməsinə başlandı. Maarif
və dini etiqad naziri Həmid Şahtaxtinski bütün
məktəb rəhbərlərinə, o cümlədən realni məktəbin
müdürlərinə məktəblərin tədrisən milliləşdirilməsi
ilə bağlı məktub göndərmişdi.

Azərbaycanda orta təhsilin milliləşdirilməsi
qüdrətli sənətkarımız, müəllimlər müəllimi, yazıçılı-
ğından daha çox müəllimliyi ilə fəxr edən, maarif
fədaisi Abdulla Şaiqin adı ilə bağlıdır. O özü bütün-
lüklə xalqa xidmət nümunəsi idi, əsərlərində də
müəllim kimi hamıya bunu tövsiyə edirdi. 1924-cü
ildə tələbələrindən birinin xatirə albomuna yazmış-
dır: “Yüksəlmək, həqiqi bəxtiyarlığa çatmaq özünü
deyil, başqalarını yaşatmağa çalışmaqdır. Zira ki,
həqiqi bəxtiyarlar cəmiyyət üçün yaşayanlardır”.
Vətəninə, xalqını, doğma dilini məhəbbətlə sevmən Abdul-
la Şaiq “Xatirələrim”də yazırdı: “Milli vicdan milli mək-
təblərdə doğar. Məktəb və müəllimləri olmayan bir millət
müəyyən bir sima və məfkurəsi olmayan bir cocuğa bən-
zər ki, öz xeyir və şərini düşünə, dost və düşməninə fərq
edə bilməz. Cocuqlara özünü tanıdan, milli hisslərini,

---

ruhlarını yüksəldən, onların dağ çeşmələri qədər saf və tə-
miz ürəklərində böyük bir məfkurə doğuran, gələcəkdə
sevgili vətəni üçün ən dəyərli övlad yetişdirən və sarsıl-
maz bir qüvvət hazırlayan məktəblərdir. Məktəblər millə-
tin nur və səadət çirağıdır. Bəli, iqrar etməliyik ki, indiyə-
dək milli məktəblərimiz olmadığından xalqımız naminə
heç bir şeyimiz yox idi”.

Həmin dövrdə A.Şaiq Bakı realni məktəbində
ana dili müəllimi işləyirdi. O, milli siniflərin açılma-
sına mane olmağa çalışan müəllimlərin ciddi müqa-
viməti ilə qarşılaşsa da uşaqların valideynləri ilə
təkbətək görüşərək milli siniflərin yaradılmasına
nail oldu. Onun təşəbbüsü ilə bütün dərslər rus di-
lində keçirilən Bakı I realni məktəbinin nəzdində
Azərbaycan dili üzrə üç aylıq kurs açıldı. Bu kursu
qurtaran şagirdlər üçün Bakı I realni məktəbində
bütün dərslər Azərbaycan dilində keçirilən bir sinif
(üçüncü sinif) təşkil olundu. O dövrdə Bakı I realni
məktəbin direktoru təcrübəli pedaqoq İvan Viktoro-
viç Denfer idi. Onun rəhbərliyi ilə pedaqoji şurada
siniflərin milliləşdirilməsi ilə bağlı qərar verildi. Si-
niflərin milliləşdirilməsi Abdulla Şaiqə həvalə
olundu. Təlimin ana dilində aparılacağı sinfin təşki-
li, ayrı-ayrı fənlərdən Azərbaycan dilində dərs deyə
biləcək müəllimlərin tapılması A.Şaiqə həvalə olun-
muşdu. O, Camo Cəbrayılbəyli, Ağa Əli Qasımzadə,

Qafur Rəşad və realni məktəbin məzunları Sadiq Quluzadə, Adullah Abaşidzeni və Qulam Əli Həsənzadəni dəvət etdi. Onların köməyi ilə realni məktəbin 8 sinfi milliləşdirildi: əlifba şöbəsi-1, birinci ehtiyat şöbəsi-2, ikinci ehtiyat şöbəsi-2, birinci sinif-2, ikinci sinif-1.²⁸ Bu məktəblərin milliləşdirilməsinin ikinci ilində məktəbdə 9 Azərbaycan, 12 rus sinifləri mövcud idi.²⁹ 21 sinfin içərisində tədris uğurları seçilən son üçüncü sinif idi. 1919-cu ildə tədris ilinin yekunlarına həsr olunmuş müəllimlər şurası keçirildi. Birincilik qazanan sinfin mürəbbisi Abdulla Şaiq müəllimlər şurasında III sinfin müvəffəqiyyəti haqqında danışdıqdan sonra dedi: “Əxlaqları haqqında (III sinfin şagirdləri nəzərdə tutulur) kimsədən bir şikayət eşitmədim. Tələbələrədən məmnun qalmayan müəllimlər varsa söyləsinlər”. Fransız dili müəllimi Qaplanova, alman dili müəllimi Barzak da həmin şagirdlərin uğurunu təsdiq etdilər. İlk milli sinif belə yarandı.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətini devirən bolşeviklər realni məktəbin binasını da müsadirə edərək əsgər kazarmasına çevirdilər. İlk milli məktəb (sinif) binasız qaldı. Abdulla Şaiqin və həmkarları

---

nın ciddi səyi nəticəsində milli məktəb (sinif) müvəqqəti olaraq 4-cü qız məktəbinin binasına köçürüldü. Dərslər həmin məktəbdə nahardan sonra keçirilirdi. Məktəb orada bir il fəaliyyət göstərdi. Sovet hakimiyyətinin ilk illərində həmin məktəb iki yerə ayrıldı. Məktəbin aşağı sinifləri birinci dərəcəli məktəbə çevrilərək 9 saylı, III sinifdən yuxarılar isə II dərəcəli məktəbə çevrilərək 12 saylı məktəb statusu aldı.

Xalq Maarif Komissarlığının göstərişi ilə 1920-ci ilin yay aylarından başlayaraq Bakıda və digər qəza mərkəzlərində qısamüddətli kurslarda müəllim kadrları hazırlanmağa başlandı. Qısa müddətdə keyfiyyətli müəllim kadrları hazırlamaq çox çətin idi. Ona görə də Azərbaycan XMK bir illik pedaqoji kurslar açmağı məqsədəuyğun hesab etdi. Bir illik pedaqoji kursların məzunlarının I dərəcəli məktəbin son (IV-V), ikinci dərəcəli məktəbin ilk iki siniflərində (VI-VII) dərs deməsi nəzərdə tutulurdu. Bakıda bir illik pedaqoji kursun layihəsi F.Rzabəyli tərəfindən hazırlandı və təsdiq üçün Xalq Maarif Komissarlığına təqdim olundu. 1920-ci ilin 17 noyabrında layihə Xalq Maarif Komissarlığının Kollegiyası tərəfindən təsdiq olundu. Bakı Kişi Müəllimlər Seminariyasının binasında kurs üçün bir neçə otaq ayrıldı. Kursu cəlb edilənlərin əksəriyyəti ibtidai

---

²⁸Ali Pedaqoji İnstitutun salnaməsi.(Tərtib, transliterasiya, izahlar və “Ön söz”ün müəllifi prof. F.A.Rüstəmov). Bakı: Elm və təhsil, 2020, s.70

²⁹Yenə orada ,s.71

---

məktəblərdə işlədiyindən məşğələlər axşam keçilirdi. Kursun müdiri Fətulla bəy Rzabəyli, müavinlər isə Həbib bəy Mahmudbəyli və Rəhim Cəfərov idi. Pedaqoji heyət 21 nəfərdən ibarət idi ki, onlardan da biri Talıbzadə Abdulla Şaiq idi.

Birillik kurslar Ali Pedaqoji İnstitutun təşkili üçün yaxşı bir təcrübə oldu. İnstitutun təşkili ilə bağlı təşkilat komitəsi yaradıldı. Təşkilat komitəsinin 6 nəfər üzvündən biri də Abdulla Şaiq oldu. Təşkilat komitəsinin fədakarlığı, xalqımızın böyük oğlu N.Nərimanovun dekreti ilə 1921-ci ildə 6 nəfər tələbə, 8 nəfər müəllimlə fəaliyyətə başlayan Ali Pedaqoji İnstitutun ilk müəllimlərindən biri də Abdulla Şaiq oldu. O, ədəbiyyat və dil dərslərini tədris edirdi. 1922-1923-cü tədris ilində 12 saylı məktəb Fətulla bəy Rzabəyli tərəfindən Ali Pedaqoji Kişi İnstitutunun binasına köçürüldü və burada Nümunə məktəbi kimi fəaliyyət göstərməyə başladı. İlk vaxtlar A.Şaiq Ali Pedaqoji İnstitutda dərs deməklə yanaşı, həm də Nümunə məktəbinə rəhbərlik edirdi. Məktəbin tədris planında müəyyən dəyişiklik edilmiş, dinin tədrisinə qadağa qoyulmuşdu. Məktəb şagirdlərinin xüsusi geyimləri, döş nişanları, çiyinlərinə taxılmış xüsusi poqonları vardı. Nümunə məktəbinin son sinif şagirdləri Pedaqoji Texnikumunun əsas siniflərinə köçürülürdü. Məktəbi bitir-

---

rənlərə şəhadətnamə verilirdi. 1923-cü ildə ilk milli orta məktəb öz məzunları ilə vidalaşdı. Bu tədbir həm də A.Şaiqin pedaqoji fəaliyyətinin 20 illiyinə təsadüf edirdi. Azərbaycan XMK-nın qərarı ilə hər iki tədbirin birlikdə təntənə ilə keçirilməsi qərara alındı. Ə.Məmmədovun yazdığına görə, "yubiley 1923-cü ilin soyuq dekabr ayına təsadüf etmişdi. Şaiqin tələbələri gül-çiçəklə Verxni-Naqornı 19-da (indiki A.Şaiq küçəsi, 21) yerləşən mənzilinə gələrək yubileyi alqışlamış, sonra əlləri üstünə alaraq Azərbaycan Ali Pedaqoji İnstitutunun (indiki İqtisad Universitetinin) akt salonunda toplaşan, onu təlaşla gözləyən toplantı iştirakçılarının hüzuruna gətirmişdir.³⁰ Gecənin yüksək səviyyədə keçməsinin şahidi olan M.Salehlinin yazdığına görə, gecədə nəinki Xalq Maarif Komissarlığının əməkdaşları, tanınmış ziyalılar, hətta SSRİ Mərkəzi İcraiyyə Komitəsi Rəyasət Heyətinin ZSFSR-dən 1-ci Sədri Nəriman Nərimanov da iştirak etmişdir. Sonralar M.Salehli həmin günü belə xatırlayırdı: "Mən birinci il idi ki, məktəbdə oxuyurdum. Yadımdadır ki, böyük müsəmirə təşkil olunmuşdu. Həmin gecəyə Nəriman Nərimanov da gəlmişdi. O, məzunlara "Ay mənim saqqalı çocuqlarım" – deyərək müraciət etdi. O öz

---

³⁰ Məmmədov Ə. Abdulla Şaiq. Bakı: Gənclik, 1983,

---

nitqində Azərbaycanın gələcəyindən, məktəb məzunlarının qarşısında duran vəzifələrdən danışıdı”.

Azərbaycan dilində II dərəcəli məktəbi bitirmək şərəfi ilk dəfə 27 nəfər şagirdə nəsisib olub.

1. Ağazadə Soltan – Göyçay
2. Əfəndizadə Azad – Şamaxı
3. Əfəndizadə Əli Fuad – Axısqa (Gürcüstan)
4. Əfəndizadə Adil – Axısqa (Gürcüstan)
5. İbrahimzadə Şirəli – Göyçay
6. İbrahimzadə Sadiq – Göyçay
7. İsmayılzadə Yəhya – Göyçay
8. Babazadə Əhməd – Bakı
9. Bədəlbəyli Əfrasiyab – Qarabağ
10. Bağırzadə Məhəmmədəmin – Bakı
11. Hacı oğlu Vəli – Bakı
12. Hüseyinzadə Əbdülrəhman – Bakı
13. Süleymanzadə İsrafil – Bakı
14. Şıxəlizadə Murad – Göyçay
15. Salahlı Saleh – Bakı
16. Talıbzadə Talib – Tiflis
17. Əlizadə Ağakazım – Bakı
18. Əlizadə Məhəmmədbağır – Göyçay
19. Aşurbəyli Davud – Bakı
20. Quluzadə Rəsul – Bakı
21. KazıMZadə Qasım – Bakı

-
22. Musabəyli Əmir – Şəki
  23. Mustafabəyli Ədhəm – Bakı
  24. Məhəmmədzadə Nəcəf – Bakı
  25. Mirzəzadə Arslan – Bakı
  26. Mirəhmədzadə Mir Əsədullah – Göyçay
  27. Yüzbaşıqlı Rəmzi – Şamaxı

Həmin şagirdlərin 13 nəfəri Bakıdan, 7 nəfəri Göyçaydan, 2 nəfəri Şamaxıdan, 3 nəfəri Gürcüstandan, 1 nəfəri Nuxadan, 1 nəfəri Qarabağdan idi.

İlk milli orta məktəbin buraxılışına həsr edilmiş təntənəli iclasda Nəriman Nərimanov üzünü məzunlara tutaraq demişdi: “Sizə birinci vəsiyyətim budur ki, həyatda çalışqan olun, qorxaq olmayın, həmişə xalqımızın irəli getməsinə çalışın”.

Həmin sinfi bitirənlər içərisində məşhur bəstəkar, musiqişünas Əfrasiyab Bədəlbəylinin, istedadlı alim, cərrah Fuad Əfəndiyevin, akademik Səftər Quliyevin, dövlət xadimi Süleyman Vəzirovun və onlarla başqalarının adlarını çəkmək olar.

Abdulla Şaiq həmin illərdə Ali Pedaqoji İnstitutda, fəhlə fakültələrində, pedaqoji kurslarda və Xalq Maarif Komissarlığının türk (Azərbaycan) dili dərsləklərini hazırlayan komissiyanın işində iştirak etsə də “Nümunə məktəbi”ndən ayrılmamışdır. 1927-ci ilə kimi Nümunə məktəbində ədəbiyyat, 1932-ci ilə kimi Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunda Azərbaycan

---

ədəbiyyatı tarixi fənnindən dərs demişdir. 1932-ci ildə pedaqoji fəaliyyətdən uzaqlaşaraq bədii yaradıcılıqla məşğul olmuşdur.

1924-cü ildə Xalq Maarif Komissarlığının Baş ictimai tərbiyə idarəsi tərəfindən məktəbə onun yaradıcısı və cəfəkeşi A.Şaiqın adı verildi. İlk vaxtlar məktəbə A.Şaiq rəhbərlik edirdi. Sonra məktəbə *Qafur Əfəndizadə (Qantəmir)*³¹ müdir təyin olundu. Nümunə məktəbi" Ali Pedaqoji İnstitutun tələbələrinin tədris laboratoriyası rolunu oynayırdı. Tələbələr burada sınaq dərsləri deyir, Pedaqoji İnstitutun müəllimləri dərs deyirdi.

---

³¹*Qafur Sədrəddin oğlu Əfəndizadə (Qantəmir) 1888-ci ildə Göyçay qəzasının Potu kəndində anadan olmuşdur. Mədrəsə müəllimi olan Qafurun atası Sədrəddin Əfəndi dövrünün tanınmış ziyalılarından biri olub. Sədi Salis təxəllüsü ilə şeirlər yazıb. Qafur ilk təhsilini atasının müəllim işlədiyi mədrəsədə alıb. Sonra 1905-ci ildə Göyçaya gələrək İbrahim Həqqinin yeni üsullu məktəbinə daxil olub. Ali təhsil almaq məqsədilə Türkiyə gedib. 1910-1914-cü illərdə İstanbul Universitetinin Tarix-filologiya fakültəsində oxuyub. 1908-ci ildə Göyçayda pedaqoji fəaliyyətə başlayıb. 1915-ci ildə fəaliyyətini şəhərdə yeni açılan "İqbal" məktəbində davam etdirib. 1916-cı ildə "Nəşri-maarif" cəmiyyətinin Qubada açdığı məktəbə müdir təyin olunub. Qantəmir bir müddət bu bölgədə yeni tipli məktəblərin təşkilində və fəaliyyətində fədakarlıqla çalışıb. 1920-1921-ci illərdə Göyçayda müəllim hazırlamaq məqsədilə yaradılan qismüddətli pedaqoji kurslara rəhbərlik edib. Ömrünün sonuna kimi orta və ali məktəblərdə müxtəlif fənlərdən dərs deyib. Ali Pedaqoji İnstitutun nəzdində fəaliyyət göstərən Şaiq nümunə məktəbinə rəhbərlik edib. Nümunə məktəbi Abdulla Şaiq adına Pedaqoji Texnikuma çevrildə onun direktoru təyin edilib. O, müəllimlikdən ayrılmadan Azərbaycan Dövlət Universitetinin tibb fakültəsinə (dış həkimliyi) daxil olub və 1929-cu ildə oranı bitirib. 30-cu illərdə Bakıda ictimai-siyasi həyatda və ədəbi aləmdə yersiz qarayaxmalar, qarşılıqlı ittihamlar, şərləmələr baş verəndə o, Ağsu rayonuna köçür və burada diş həkimi kimi fəaliyyətə başlayır.16 fevral 1938-də həbs edilərək 8 il müddətinə Özbəkistanın Cizak vilayətinə sürgün edilir. 28 yanvar 1944-cü ildə sürgündə olarkən dünyasını dəyişir. Sağlığında ikən "Ağıl dəryası"(1930), "Şarlatan" (1934), "Kolxozstan" (1935) kitabları nəşr olunub. 1964 və 1972-ci illərdə "Seçilmiş hekayələr"i nəşr olunub.*

A.Şaiq "Nümunə məktəbi"nin ilk buraxılışı 1923-cü ildə olub. Məktəbin ikinci buraxılışı 1925-ci ildə, üçüncü buraxılışı 1926-cı ildə olub. 1924-cü ildə "Nümunə məktəbi"nin quruluşu aşağıdakı kimi idi. Məktəb 4 sinifli II dərəcəli bir təhsil ocağı idi. 4 sinifdə oxuyan şagirdlərin ümumi sayı 129 nəfər idi. Bunlardan 42-si bakılı, 78-i Azərbaycanın ayrı-ayrı bölgələrindən, İrəvandan və Göyçə mahalından gələnlər idi. Kənardan gələn imkansız tələbələr Ali Pedaqoji İnstitutun pansionatında (yataqxanasında) yaşayırdı. Birinci sinifdə 40, ikinci sinifdə 36, üçüncü sinifdə 26 və dördüncü sinifdə 27 şagird oxuyurdu. Məktəbin Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimləri Abdulla Şaiq və Hüseyn Sadıq idi. I-II rus dili dərslərini Səmədağa Qayıbov, III-IV siniflərdə Aleksandr Leplinski tədris edirdi. Tarix və ictimaiyyatı Süleyman Səlim, riyaziyyatı I-II siniflərdə Ziya Azaqbəyli, III-IV siniflərdə Kərim Qaziyev, triqonometriyanı son sinifdə Məhəmməd Əfəndizadə tədris edirdi. III-IV siniflərdə psixologiya fənnini Xəlil Fikrət, I-II siniflərdə təbiət fənnini Ali Pedaqoji İnstitutun təbiət şöbəsinin son kurs tələbəsi Neman Əfəndizadə, III-IV siniflərdə isə Məhəmməd Bayramzadə, "Hikmət" fənnini I sinifdə Xudaverdi Kələntərli (sonralar ADPU-nun professoru), II-IV siniflərdə İsmayıl Novruzı tədris edirdi. Məktəbin bütün siniflərində kimya Xudaverdi

di Kələntərli, coğrafiya Qafur Rəşad Mirzəzadə, alman dili İvan Viktoroviç Denfer, rəsm dərsi İvan Vasilyeviç Bering tərəfindən tədris edilirdi. Zəruri təcrübələr Ali Pedaqoji İnstitutun laboratoriyalarında aparılırdı.

Məktəbdə şagird komitəsi fəaliyyət göstərirdi. Bu komitənin nəzdində ədəbiyyat, riyaziyyat və təbiət dərnəkləri fəaliyyət göstərirdi. Bəzi araşdırmalarda məktəbin xüsusi hesabından və smeta xərclərindən bəhs edilir. Əslində Nümunə məktəbinin xüsusi təsərrüfat fəaliyyəti olmamışdır. Məktəbin bütün xərcləri (hətta müəllimlərin əmək haqqı da) Ali Pedaqoji İnstitutun təsərrüfat və maliyyə şöbəsi tərəfindən ödənilmişdir. "Nümunə məktəbinin təşkilat və idarəsi" adlı məqalədə oxuyuruq: "Nümunə məktəbinin xüsusi təsərrüfat həyatı yoxdur. Məsarif və sairə müəllimlərin maaşı həpsi institutun təsərrüfat və maliyyə şöbəsi tərəfindən təsviyə edilir".³²

Nümunə məktəbində dərs deyən tələbələrin pedaqoji təcrübəsinə İsmayıl Hikmət (dil-ədəbiyyat), Məmməd Əfəndizadə (riyaziyyat), Fətulla bəy Rzabəyli (təbiət) və b. rəhbərlik edirdi.

Nümunə məktəbi 1925-ci ildə A.Şaiq adına Pedaqoji Texnikuma çevrildi. 1926-ci ildə A.Şaiq adına

Pedaqoji Texnikumu I dərəcəli məktəblərdə dərs demək hüququ qazanan 23 tələbə bitirdi:

Əhməd Əsədzadə	Salyan
Zərgərli Yunis	Salyan
Xanızadə Babazər	Salyan
Kərimzadə Bilal	Salyan
Kərim Cəmaləddin	Göyçə eli
Məhəmmədzadə Əli Ağa	Göyçə eli
Əbülqasım Nəzərov	Göyçə eli
Şirinzadə Şamil	Nuxa
Əli Əhmədzadə	İrəvan
Əbu Talıbzadə Müzəffər	Ordubad
Aslanzadə Muxtar	Bakı
Bağbanzadə Cavad	İran
Şabanzadə Hacı Ağa	Bakı
Salahlı Məhəmməd Əmin	Bakı
Sadıqzadə Məhəmməd Sadıq	Bakı
Abdullazadə Cəfər	Naxçıvan
Abdullazadə Abdulla	Şamaxı
Qazızadə Marlen	İrəvan
Quluzadə Məhəmməd Ağa	Bakı
Kazımzadə Əhməd	Bakı
Məhəmmədzadə Rəhim	Bakı
Məhərrəmzadə Kərim	Şamaxı
Məhəmmədəli Kərimzadə	Bakı

³² Ali Pedaqoji İnstitutun salnaməsi. (Tərtib, transliterasiya, izahlar və "Ön söz"ün müəllifi prof.F.A.Rüstəmov). Bakı: Elm vətəhsil, 2020, s.87

Bu tələbələr Bakının məktəblərində 7 ay pedaqoji təcrübə keçmiş, sınaq dərsləri vermişdilər.

Məktəbi bitirən 23 nəfərin 4-ü Salyan, 3-ü Göyçə, 8-i Bakı, 2 -si Şamaxı, 2-si İrəvan, 1-i Ordubad, 1-i Nuxa, 1-i İran, 1-i isə Naxçıvandan idi.

Həmin tələbələr ibtidai məktəblərdə dərs deməklə yanaşı, ali təhsillərini davam etdirə bilərdilər.

1926-1927-ci tədris ilində A.Şaiq adına Pedaqoji Texnikumda 123 tələbə təhsil alırdı ki, bu da həmin dövrdə Azərbaycanda fəaliyyət göstərən 15 pedaqoji texnikumda oxuyan 2260 tələbənin 5,4%-ni təşkil edirdi. 1926-27-ci dərslər ilində maliyyə və kadr çatışmazlığı, Ali Pedaqoji İnstitutun Azərbaycan Dövlət Universiteti ilə birləşdirilməsi nəticəsində A.Şaiq adına Pedaqoji Texnikum öz fəaliyyətini dayandırdı və yenidən II dərəcəli məktəbə çevrildi.

1921-ci ildə Ali Pedaqoji İnstitutun ilk marşının sözlərini A.Şaiq, musiqisini Ü.Hacıbəyov yazıb. "Gənclik marşı" ilk dəfə həmin Pedaqoji İnstitutun və Nümunə məktəbinin tələbələrindən ibarət birgə xorun ifasında səslənib. "Gənclik marşı" tələbələrin - bilik, nur və şən ordusunun, qaranlıqlarla çarpışan, onu qovan, elm, ürfan ordusunun kollektiv yürüşünü müşayiət etmək üçün nəzərdə tutulmuşdu.

"Gənclik marşı"

Ali Pedaqoji İnstitutunun tələbələrinə
Biz bilik, şən ordusu, Azərbaycan ordusu,
Qaranlıqlarla çarpışan elm, ürfan ordusu.

***

Köhnə, çürük qüvvələri parçalayıb yıxan biz,
Şimşək kimi parıldayan, ildirəm tək çaxan biz.
Daşqın, coşqun sellər kimi hər tərəfə axan biz
Bizik nurlu aləm quran azad insan ordusu.

***

Sevgi, atəş ocağıdır Azərbaycan ölkəmiz,
Şərqə, Qərbə işıq saçan, atəş yakan bizik, biz.
İgidlikdə, hər sənətdə ad çıxarmış nəslimiz,
Bizik bilik arxasınca gedən ön, şən ordusu.

***

Üstümüzdə dalğalanır nur saçaqlı bayrağımız,
Elmsizlik, istibdaddır bizim böyük yağımız.

Yorulmadan çarpışıriq ki, parlasın ocağımız
Bizik qaranlığı qovan, nur saçan dan ordusu.

A.Şaiq “Üçüncü nur qafiləsi” adlı məqaləsində yazırdı:” Böyük alimlər, şairlər, rəssamlar və müəllimlər yetişdirməyən millətlər kəndindən daha qutlu millətlərin təsir və nüfuzu altına girərək get gedə əriməyə, məhv olmağa məhkum olur. Sağlam və canlı bir hökumət və cəmiyyət qura bilmək üçün hər millət ana dilində orta və ali məktəblərə sarılmışdır. Zira ki, o pək gözəl anlamışdır ki, hər şeyi yaradan məktəblər və müəllimlərdir. Məktəblər və müəllimlər olmazsa o millət içində vəzifəsini bilən alim və fəal sinif üzvləri yetişməz. Məktəblər olmazsa yabancı nasirlərdən qurtulmuş yaradıcı və müstəqil fikir sahibi alimlər çıxamaz. Məktəblər olmazsa məktəbləri yaradan və ona kəndi ruh və enerjisini verən həqiqi müəllimlər, parlaq yıldızlar doğmaz. İştə məktəb həyatını quran həqiqi müəllimlər, məmləkətə lazım olan bütün sinif təşkilatını da gözəlcə qurmuş və iş bulumunu alim, fəal və şüurlu üzvlər əlinə vermiş olur ki, bu saatda hər millət, hər hökumət anlaşıyor və yüksəliyor”³³

20-ci illərdə formalaşan ilk maarif ordusunun sırası az sonra daha da sıxlaşdı, Azərbaycanda elmi-siyasi və pedaqoji elita formalaşdı. Ayrı-ayrı insanlar dünyaya gəldiyinə görə valideynlərə, millət

---

isə məktəbə və müəllimə borcludur. Belə müəllimlərdən biri də bu gün adını hörmət və ehtiramla andığımız müəllimlər müəllimi Abdulla Şaiqdir.

Əgər elmi pedaqogikanın banisi Y.A.Komenski “Real aləm şəkillərdə” (92 əsərin müəllifi olsa da), L.Tolstoy “Əlifba” dərsliyini yazmaqla tarixdə qalmağı haqq etmişdilsə, qüdrətli sənətkarımız, müəllimlər müəllimi Abdulla Şaiq yalnız “Nümunə məktəbi” yaratmaqla adını millətin şərəf və şöhrət kitabına yazmağı bacarmışdır.

---

³³ Ali Pedaqoji İnstitutun salnaməsi.(Tərtib, transliterasiya, izahlar və “Ön söz”ün müəllifi prof.F.A.Rüstəmov).Bakı: Elm vətəhsil, 2020, s.126